

Zgornja Šiška: stara in nova podoba vodnikove domačije

41

Ob Vodnikovi cesti, natančneje na številki 65, stoji danes mogočna kmečka stavba, lepo rumeno pobarvana. Okoliški prebivalci ter kulturniki naše občine jo poznajo pod preprostim imenom — Vodnikova domačija.

Mnogo rodov se je že izmenjalo v njej kakor tudi v hišah drugih naših pesnikov in pisateljev. Kaže, da za nekatere od njih veljajo Vodnikove besede »ne hčere, ne sina po meni ne bo ...«, zato so domačije prehajale v tuje roke. Tako tudi pri Vodnikovih.

Danes smo Vodnikovi rojstni hiši nadeli domače ime Vodnikova domačija, včasih pa se je tukaj reklo pri Žibertu, nato pri Matjanu, medtem ko so ji gostje radi pravili »Gostilna pri Kamniti mizi«. Ta miza stoji še danes ob paviljonu z istim imenom, ki se je ohranil na nekdanjem gostilniškem vrtu.

Ko govorimo o Vodnikovi domačiji imamo v mislih le osrednjo stavbo v kateri je bil rojen Valentin Vodnik. Imela pa je hiša še celo vrsto gospodarskih poslopij, ki so izpričevala mogočnost Vodnikove kmetije. Poleg omenjenega paviljona stojita še hlev, ki je delno urejen v gostišče »Štalca« ter hiša s številko 64, ki stoji onkraj ceste ob začetku Gospodinske ulice.

Leta 1749, iz katerega imamo ohranjen zapis hišnih posestnikov, se je ta del Šiške imenoval še »na Jami«. Tako ga omenja tudi Vodnik sam v kratkem življenjepisu. Tukaj je preživel le prvo desetletje svojega življenja. Opisuje nam kako je njegov rod prišel v to hišo. Matične knjige potrjujejo njegove navedbe, zato lahko zapišemo, da se je Vodnikov ded, doma iz Šentjakoba ob Savi priženil k Žibertu na Trato. Tu še danes stoji gostilna z istim imenom, a pomeni le nadomestek starega Žiberta, ki so ga podrli ob širitvi Celovške ceste. Od Žiberta se je Vodnik preselil v Šiško in s seboj prinesel tudi domače ime. Za njim

je posestvo prevzel Vodnikov oče, nato pa brat Anton. Verjetno je on dal postaviti znamenito kamnito mizo saj sta na njej vklesani inicialki A. V. ter letnica 1827. Za časa Antona Vodnika je domačija obsegala veliko število parcel: vse njive na obeh straneh Gospodinske ulice, ki je bila takrat le kolovozna pot, nadalje nekaj njiv na ozemlju današnje hiše Slovenija-avta ob Djakovičevi ulici. Gozd so imeli blizu domačije, v Mostecu, ter na Brdu onkraj šišenskega hriba. Tu je imel Anton Vodnik v lasti še eno gostilno. Žal pa se Vodnikov rod ni nadaljeval. Poznejša lastnica Urša Vodnik je z veliko kulturno osveščenostjo marsikaj pripomogla, da so leta 1858, ob stoletnici Vodnikovega rojstva, slovenski rodoljubi v hišno pročelje vzdali lično spominsko ploščo v pesnikov spomin. Ob tem velja povedati še to, da so imeli prvotno v mislih spomenik, ki naj bi stal pred hišo, a so se pozneje odločili da tega postavijo v Ljubljani (še danes stoji na osrednjem živliskem trgu), hišo pa okrasijo le s spominskim napisom.

Vodnikovim je na domačiji sledil Jakob Matjan, doma iz Podgore. Bil je trikrat poročen, imel kopico otrok a ga je preživela le hčerka Marija. Ta se je leta 1896 poročila z Antonom Pogačnikom v Ljubljani. Po očetovi smrti leta 1911, pa sta Pogačnikova prevzela posestvo ter v hiši ohranila gostilno. A tudi onadva rista bila kos času. Posamezni deli posestva so počasi prehajali v tuje roke, prenehala je gostilniška obrt, v osrednjo stavbo pa so se začeli naseljevati podnajemniki, ki so njene prostore z raznimi pregradami prilagajali svojim potrebam.

Po zadnji vojni je občina hišo nacionalizirala. Potekale so dolgotrajne priprave za njeno obnovo dokler ni zadevo vzel v roke poseben odbor, ki je ob pri-

liki Prešernovega praznika leta 1984 prenovljeno Vodnikovo domačijo predal namenom slovenske in šišenske kulture.

Obisk Vodnikove domačije nas danes povede v čase, ko se je rojevala naša poezija. V zgornjih prostorih je urejena spominska soba Valentina Vodnika, poleg nje pa še soba njegovih sodobnikov. Tu je tudi prostor za občasne razstave Slovanske knjižnice. V prostorih nekdanje kašče, v pritličju, ter v kleti so stalne likovne razstave. Takoj ob vhodu desno spodaj sta dve sobi, kjer je bila nekdanj gostilna, namenjeni pionirski knjižnici. Nedaleč od teh prostorov pa je sedež Zveze kulturnih organizacij občine Ljubljana-Šiška.

Vodnikova domačija je torej v vsakem pogledu hram šišenske kulture. Poleg stalnih in občasnih razstav odpira vrata tudi »živim« prireditvam. V njej so gostovali že razni izvajalci od glasbenikov do gledališčnikov, ki so bili tu ne glede na ljubiteljsko ali poklicno kulturno usmerjenost vedno dobrodošli. Sodelovali so na otvoritvah raznih razstav ali pa izvedli samostojne pireditve. Ko bo urejen tudi prostor na podstrešju, ki je namenjen za večjo dvorano, bo Vodnikova domačija še mikavnejša za kulture željne obiskovalce.

Pri Žibertu v Zgornji Šiški se je rodil prvi slovenski pesnik. Tja je še kot ljubljanski gimnazijec s svojimi sošolci rad zahajal France Prešeren. Ureditve Vodnikove domačije ter njeno ponovno vraščanje v šišensko, pa tudi slovensko kulturno življenje, pomenita resnično najlepšo oddolžitev spomenu obeh prvakov naše poezije.

ANDREJ MRAK

PRIPIS: Ko že govorimo o koncertni dejavnosti v Vodnikovi domačiji naj nam bo dovoljeno da pristavimo tudi »svoj piskerček«. V četrtek 18. junija ob 20. uri boste v njej lahko prisluhnili izvorni kitaristični in tamburaški glasbi ter priredbam za petje in različne ljudske instrumente. Gostovali bosta **Tamburaški ansambel SNOJ** iz Tacna ter **Mlado klasje** iz Stanežič. Ne zamudite!

Na temelju sprejetega družbenega dogovora je skupščina občine Ljubljana-Šiška sprejela odlok o priznavalninah in družbeni skrbi za udeležence NOV in drugih vojn.

Zaradi obsežnosti gradiva Vam bomo vseh 27. členov objavili v naslednji številki Javne tribune, ki bo izšla okoli 10. julija.

Hvala za razumevanje
Uredništvo JT

PRVA SAMOPOSTREŽBA POHIŠTVA PRI NAS SESTAVLJENKA ZA ODRASLE PROGRAM »SORA«

- predsobno pohištvo
- pohištvo za otroške sobe
- pohištvo za kabinete in manjše dnevne sobe
- pisalne mize, telefonske police, obešalniki, ogledala, regali in postelje

NA BEOGRAJSKEM SEJMU POHIŠTVA NAGRAJENI PROGRAM »PANTER«

- otroške sobe, mladinske sobe, dnevne sobe, predsobe — ŽE V PRODAJI

UGODNOSTI ZA KUPCE:

- brezplačni prevoz
- strokovno svetovanje
- nagradno žrebanje
- krediti

ODPRTO VSAK DAN DO 19. URE
OB SOBOTAH OD 8. DO 14. URE